

Последњих мјесеци свјedoци смо турбулентних дешавања у Босни и Херцеговини. Покушај „реформе“ зарад убрзавања „европског пута БиХ“, односно преласка из „дејтонске у бриселску“ фазу и скуп свих ових безброј пута понављаних фраза имао је више него очигледан циљ – претапање уставних капацитета Републике Српске у једну од пројектованих административних љуштура цртаних по сарајевском моделу. Ипак, постављена бутмирска позорница и представа по сценарију последњег воза за Европу, са употребом ешдауновских метода у нешто блажем облику нису створиле „ефикасну државу“ каквом би је одређени међународни, а свакако и домаћи кругови вољели видјети. Бутмирски процес, помпезно најављиван, и у одређеним дијеловима БиХ жељно ишчекиван, ће у будућим дипломатским уцбеницима понијети епитет можда последњег рецидива међународне политике деведесетих година. Укратко, то је рецепт са два кључна састојка – негативац и позитивац (целат и жртва) деструктивни и кохезиони фактор. Исход таквог приступа је познат, и укључује санкције за прве и награду за потоње. Савременици смо бар неколико случајева практичне примјене такве политике на Балкану, од дисолуције СФРЈ до очувања БиХ.

Догађаји са краја двадесетог вијека, пад берлинског зида и уједињење Њемачке, те слом владајућих олигархија у земаљама „народне демократије“ су за резултат имали и реверзибилан процес у три до тада међународно призната субјекта – Совјетском Савезу, Чехословачкој и Југославији. У прва два случаја радило се о споразумном, односно прећутно споразумном раздруживању. Подсјећања ради, балтичке земље Совјетског Савеза су се позвале на континуитет државности и народног суверенитета поништивши резултате насилне анексије 1940. године, што је по аршинима међународног права протумачено као повратак у пређашње стање са сасвим јасним оправдањем. Остале чланице дотадашње федерације, између осталих и Русија, су потписивањем конфедералног уговора под називом Заједница независних држава (ЗНД) дефинитивно запечатиле судбину социјалистичке супер силе. Идеја двонационалне Чехословачке је, послје седмдесет и пет година егзистенције (изузев периода нацистичке окупације), доживјела своју катарзу у виду цивилизованог и центлменског договора о раздруживању. Са друге стране, распад СФРЈ је протекао у крвопролићу широких размјера и од Другог свјетског рата најбруталнијем грађанском рату.

Не улазећи у политичку позадину добро познатих дешавања у бившој Југославији током деведесетих, морамо се запитати о мотивима тадашњих међународних и европских фактора за признавањем њених чланица, прије свега Хрватске и Босне и Херцеговине. Да ли је прије процеса евроатлантских интеграција било потребно разбијати будуће вишенационалне клијенте? Да ли је такав став још увијек валидан имајући у виду стање у

Босни и Херцеговини данас?

Дисолуција СФРЈ је поред оружаног конфликта узроковала и сучељавања различитих правних тумачења актуелних дешавања. С обзиром на то да је тематика стварања нових држава путем сецесије и тада, као и данас, била релативно слабо обрађена у контексту међународног права, појавила се потреба за експертским учешћем у рјешавању кризе.

Бадинтерова арбитражна комисија је, у својству правног савјетника тадашње Европске економске заједнице по питању СФРЈ, у неколико мишљења упућених Лорду Карингтону током 1991. и 1992. године изразила, можемо слободно рећи, у најмању руку опречна и дијаметрално супротна стајалишта у вези са дисолуцијом СФРЈ, али и правом на самоопредјељење њених народа те будућих граница новонасталих држава. У Мишљењу бр. 1 од 29. новембра 1991. године се, по питању тренутног статуса СФРЈ као субјекта међународног јавног права, тврди да је држава „у процесу распада“. Поставља се питање исправности таквог става, с обзиром на то да су и Хрватска и Босна и Херцеговина још увијек имале своје представнике у органима заједничке државе, између осталих и у предсједништву, а имавши у виду чињеницу да Европска заједница у том моменту није признала независност нити једне новонастале државе. Према томе, сва дешавања унутар СФРЈ су се могла окарактерисати и као унутрашње питање међународно признате државе која је располагала свим елементима које јој по дефиницији државности припадају (територија, становништво и влада).

Контроверзан је и став Комисије по питању права српског народа на самоопредјељење у Хрватској и Босни и Херцеговини који је изражен у Мишљењу бр. 2 од 11. јануара 1992. године. Наиме, Комисија је заузела став да „... српски народ у Хрватској и Босни и Херцеговини има сва права која му као националној мањини и етничкој групи припадају, те да државе морају гарантовати заштиту људских права и основних слобода свим националним мањинама и етничким групама...“. Зачуђујуће је не само непознавање елементарних историјских чињеница него и правних норми уграђених у тадашњи устав СР БиХ са амандманима из 1991, по којој је БиХ држава конститутивних народа – Муслимана, Срба, Хрвата и осталих грађана, што српском народу гарантује статус државотворног, никако националне мањине. Вриједи напоменути да је и устав СР Хрватске од 1946. до 1990. Србе признавао као конститутиван народ.

Мишљење бр. 3 упућено истог дана тиче се питања будућих граница између Хрватске, БиХ и Србије. Комисија се позвала на принцип „тренутног посједа“ (*uti possidetis*) устврдивши да границе између ових држава, и свих осталих независних држава не смију, осим споразумно, бити мијењане, те да све бивше административне границе унутар

СФРЈ постају државне границе признате по међународном праву.

Иако су извјештаји Бадинтерове комисије по многим правним експертима представљали преседан у дотадашњој међународноправној пракси, принципи изражени кроз рад Комисије, по многим мишљењима, остају правно ваљани као правило прецедентне праксе. Примјена правила и ставова базираних на овим извјештајима даје Републици Српској ослонац у међународном праву у случају угрожености њеног опстанка.

Црпећи своје уставне механизме унутар БиХ, Република Српска посједује три битна елемента државности који јој гарантују право на самоопредјељење (територија, становништво, тродиобна власт), те административно разграничење у виду ентитетских граница, а сигурно је и да се тренутно стање у БиХ, са политичког аспекта, може окарактерисати као изузетно напето. Уколико се притисак на Републику Српску настави, уколико укидање или измјена уставних механизма за заштиту ентитетског и националног интереса постане извјесно, власти у Републици Српској аргументе могу потражити и у мишљењима извјесног броја експерата из области међународног јавног права који признају институт тзв. ремедијалне сецесије („сецесија као лијек“) који су, између осталог, примјењени и у случају Косова. Наиме, ради се о могућности признавања права на самоопредјељење одређеној етничкој заједници чија су права у држави угрожена, а која је у одређеном временском периоду уживала заштиту кроз разне видове аутономије. Управо овај аргумент је кориштен од заговарача косовске сецесије, не само приликом признавања статуса независне државе, него и током војне операције „Милосрдни анђео“.

На крају ове кратке анализе, напоменућемо још један битан технички детаљ који је Бадинтерова комисија својевремено поставила као услов за признавање права на самоопредјељење Босни и Херцеговини 1992. године. Ријеч је о референдуму, као базичном и директном процесу остваривања демократије по битним питањима. Резултати референдума из 1992. године, иако се са аспекта правичности не могу посматрати у позитивном свјетлу због бојкота од стране једног од конститутивних народа су донијели независност Босни и Херцеговини. Да ли је могуће ускратити право употребе тог механизма и једној од страна потписница Дејтонског мировног споразума? Одговор на ово питање лежи у познавању материје и правила међународног јавног права – најснажнијег међу малобројним савезницима Републике Српске.